

АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

ANALYSIS OF THE STATE OF FINANCIAL STABILITY OF THE UKRAINIAN BANKING SYSTEM AS COMPONENT IN PROVISION OF FINANCIAL SECURITY

УДК 336.71

<https://doi.org/10.32843/bses.50-33>

Зоріна О.І.

д.е.н., професор,
завідувачка кафедри «Маркетинг»
Український державний університет
залізничного транспорту

Фадєєнко В.Ю.

аспірантка
Український державний університет
залізничного транспорту

Zorina Olena

Ukrainian State University
of Railway Transport

Fadieienko Valeriia

Ukrainian State University
of Railway Transport

У статті розглянуто фінансову стійкість банківської системи України, як складової в забезпеченні фінансової безпеки. Проаналізовано динаміку кількості діючих банків протягом останніх п'яти років та визначено, що політика Національного банку України стосовно скорочення банківських установ спрямована в більшій мірі на забезпечення стабільності, стійкості та фінансової безпеки банківської системи. Досліджено динаміку основних показників банківської системи України до ВВП, активів та регулятивного капіталу, а також фінансовий результат платоспроможних банків протягом 2014–2018 років. Доведено, що фінансова стійкість виступає однією зі складових фінансової безпеки банківської системи, а тим самим національної безпеки. Визначено, що рівень фінансової безпеки банківської системи України є недостатнім, а відтак необхідно визначити пріоритетні напрями його підвищення, розробити і реалізувати відповідні дієві заходи.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова безпека, банківська система, банк, активи, зобов'язання, національна безпека.

В статті рассмотрена финансовая устойчивость банковской системы Украины, как составляющая в обеспечении финансовой

безопасности. Проанализирована динамика количества действующих банков в течение последних пяти лет и определено, что политика Национального банка Украины по сокращению банковских учреждений направлена в большей мере на обеспечение стабильности, устойчивости и финансовой безопасности банковской системы. Исследована динамика основных показателей банковской системы Украины по отношению к ВВП, активов и регулятивного капитала, а также финансовый результат платежеспособных банков в течение 2014–2018 годов. Доказано, что финансовая устойчивость выступает одной из составляющих финансовой безопасности банковской системы, а тем самым национальной безопасности. Определено, что уровень финансовой безопасности банковской системы Украины является недостаточным, а значит необходимо определить приоритетные направления его повышения, разработать и реализовать соответствующие действенные меры.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовая безопасность, банковская система, банк, активы, обязательства, национальная безопасность.

The article considers the financial stability of the banking system of Ukraine, as a component in ensuring financial security. The dynamics of the number of operating banks over the past five years is analyzed and it is determined that the policy of the National Bank of Ukraine to reduce banking institutions is aimed more to ensure stability, stability and financial security of the banking system. The dynamics of the main indicators of the banking system of Ukraine in relation to GDP is investigated. It has been determined that despite the fact that for a long time there has been a positive trend in most of the key indicators characterizing the role of the banking sector in the Ukrainian economy, the equity capital of Ukrainian banks remained less than the authorized capital, due to losses in the banking system in recent years. The dynamics of assets and regulatory capital is analyzed. The reduction in regulatory capital negatively affects the banking system of Ukraine, since regulatory capital is one of the most important indicators of banks, the main purpose of which is to cover the negative consequences of various risks that banks assume in the process of carrying out their activities, as well as to protect deposits and financial stability and stable activities of banks. And also the financial result of solvent banks was analyzed during 2014-2018, since a sufficient level of profitability ensures the effective and dynamic functioning of the bank in many areas of its activities. It is proved that financial stability is one of the components of the financial security of the banking system, and thereby national security. It was determined that the level of financial security of the banking system of Ukraine is insufficient, which means that it is necessary to identify priority areas for its increase, develop and implement appropriate effective measures. One of the priority areas for improving the financial stability of the banking system, and thereby its financial stability, is to increase transparency. Achieving a high level of transparency is a long process, caused not only by economic, but also by mental factors. Reducing the asymmetry of information in the banking sector will lead to an increase in the quality of decisions made by business entities, and contribute to self-organization in both the banking and economic sectors.

Key words: financial stability, financial security, banking system, bank, assets, liabilities, national security.

Постановка проблеми. Останніми роками, в умовах нестабільності економічного та політичного простору, що спостерігається не лише на теренах нашої держави, але й у світі, все більшого значення набуває питання забезпечення національної безпеки, а особливо її найважливішої компоненти – фінансової безпеки. До складу фінансової безпеки банку відносять не лише клієнтоорієнтованість, фінансову стабільність та конкурентоспроможність, але й фінансову стійкість, забезпечення якої є основою стабільної банківської системи, запорукою успіху економічних перетворень і макроекономічного розвитку. Саме тому, в умовах підвищеної фінансової нестабільності та збиткової діяльності багатьох банків важливого значення набуває під-

вищення ефективності їх діяльності, задля забезпечення фінансової стійкості банківської системи України і тим самим її фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теоретико-методологічного обґрунтування забезпечення фінансової стійкості банківських установ висвітлені в роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених і економістів, як: О. Абакуменко, Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бланк, В. Виговська, М. Зубок, Ю. Коваленко, А. Мороз, Л. Примостка, М. Савлук, В. Савченко, та інші. Теоретико-методичні та прикладні аспекти забезпечення фінансової безпека банківського сектору досліджено у працях багатьох практиків та вчених-економістів, зокрема: Д. Алексєєв,

Д. Артеменко, Р. Гриценко, О. Кириченко, О. Козловський, І. Семенов, В. Черенков та багато інших.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан фінансової стійкості банківської системи України, як складової фінансової безпеки на основі статистичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з 2014 року, Національним банком України активно проводиться політика реформування фінансового сектору, яка спрямована на три основні сфери – внутрішню трансформацію, реформу банківського сектору та розвиток фінансового сектору у широкому розумінні [1]. Один із основних кроків, який впроваджує Національний банк України, задля стабільності та гнучкості фінансової системи – це очищення фінансового сектору (рис. 1), суть якого полягає у функціонуванні на ринку стабільних банків, які б забезпечували збереження стійкості та рівня довіри до вітчизняної банківської системи.

Дані рис. 1 свідчать, що впродовж аналізованого періоду НБУ ліквідував 87 банків, які були виведені із ринку, як неплатоспроможні. Все це свідчить про те, що регулятор намагається очищувати банківський сектор, задля забезпечення надання банків-

ських послуг на високому рівні, збереження високого рівня довіри з боку населення, забезпечення фінансової стійкості банківської системи загалом, і її фінансової безпеки. Незважаючи на зменшення кількості банків, статутний капітал банківського сектору збільшився більш ніж у 2,7 рази, що в першу чергу пов'язано із виконанням вимог регулятора, щодо обов'язкової докапіталізації банків [3].

Упродовж тривалого часу спостерігалась позитивна динаміка більшості ключових показників, що характеризують роль банківського сектору в економіці України (табл. 1).

Незважаючи на зростання обсягу власного капіталу, починаючи з 2016 року, його відношення до ВВП за 2014–2018 рр. знизилось з 9,45 до 4,37%. Утім розмір власного капіталу українських банків залишається меншим за статутний капітал, що пояснюється збитками банківської системи упродовж останніх років.

Загальні активи банків станом на 2018 рік склали 1359703 млн. грн., що на 42850 млн. грн. більше ніж в порівнянні з 2014 роком (1316852 млн. грн.). Їхнє відношення до ВВП за 2014–2018 рр. зменшилося з 84,05% до 38,21% станом на 2018 рік.

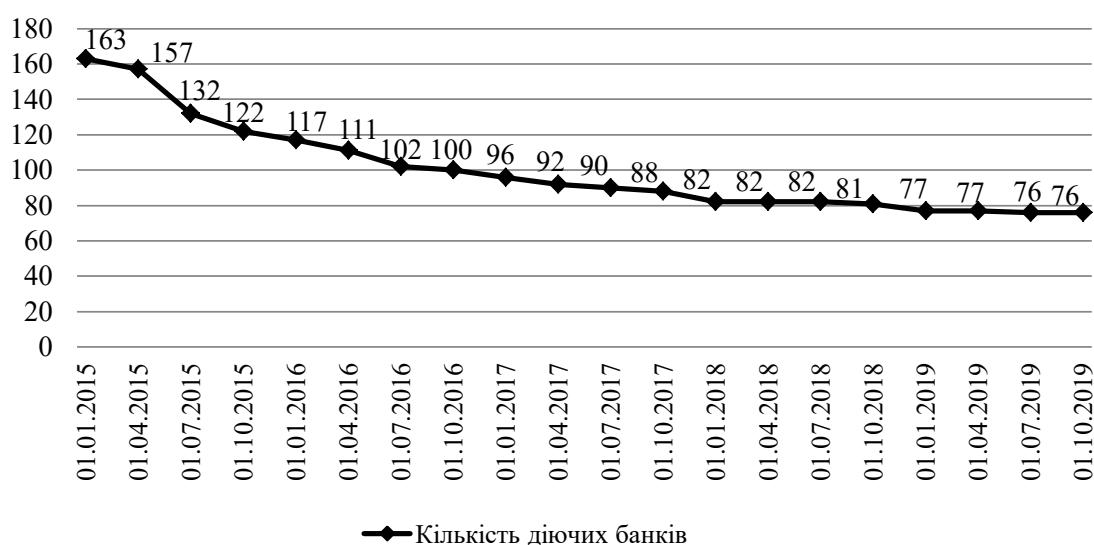


Рис. 1. Динаміка кількості банків в Україні у 01.01.2015–01.10.2019 рр.

Джерело: розроблено автором за [2]

Таблиця 1

Динаміка основних показників банківської системи України до ВВП

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
ВВП, млн. грн.	1566728	1979458	2383182	2982920	3558706
Активи, млн. грн.	1316852	1254385	1256298	1336358	1359703
Активи, % у ВВП	84,05	63,37	52,72	44,80	38,21
Кредити, млн. грн.	1006358	1009768	1005923	1036745	1118860
Кредити, % у ВВП	64,23	51,01	42,21	34,76	31,44
Власний капітал, млн. грн.	148023	103713	123784	163597	155650
Власний капітал, % у ВВП	9,45	5,24	5,19	5,48	4,37
Депозити, млн. грн.	1168829	1150672	1132515	1172761	1205114

Джерело: складено автором за даними [2]

Слід зазначити, що в 2018 р. збільшення активів більшістю банків було пов'язане, переважно із переоцінкою гривневого еквівалента активів в іноземній валюті після девальвації національної валюти. Це зумовило збільшення їх відрахувань в резерви під валютні кредити, що спричинило необхідність поповнювати їх капітал, а також відобразилось на суттєвому збільшенні залишків валютних активів (рис. 2).

Регулятивний капітал – це один із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі здійснення своєї діяльності, а також забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків.

Протягом 2015 та 2016 років спостерігалася тенденція його зменшення, і станом на 01.01.2017 рік його обсяг досяг 109654 млн. грн., що менше на 20163 млн. грн. (4,1%). Його скорочення є негативним для банківської системи України, і певним чином було зумовлено перш за все переведення 61 банку у стан ліквідації та збитками, отриманими внаслідок формування резервів у період з 01.01.2014 року по 01.01.2016 року.

Аналізуючи структуру активів банку, варто зазначити, що кредити надані становлять основну частину активів банківської системи, а частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, % постійно збільшується. Аналіз сукупного кредитного портфеля банківського сектора економіки показав, що частка проблемних кредитів банків за період 2013–2017 рр. зросла із 7,7% до 54,5% і станом на 2017 рік становила 594,99 млрд. грн. Такий значний обсяг недіючих кредитів свідчить про великий сукупний ризик за всіма кредитними операціями та зобов'язаннями банків із кредитування і проявляється у зменшенні вартості активів [4].

Також, одним із достатньо важливих факторів функціонування банку та забезпечення його фінансової стійкості, а тим самим фінансової безпеки, виступає рівень прибутковості банківської діяльності. Прибуток банку свідчить про стійке перевищення доходу від його активних операцій та ціни, яку сплачує установа банку за мобілізацію фінансових ресурсів для їх проведення. Достатній рівень прибутковості забезпечує ефективне та динамічне функціонування банківських установ в багатьох напрямках їхньої діяльності (рис. 3).

За підсумками 2018 року діючі банки України отримали сукупний прибуток у розмірі 21,7 млрд. грн. (останнього разу банківська система була прибутковою у 2013 році, коли її прибуток становив 1,4 млрд. грн.) [5]. Суттєве зростання прибутковості банківської системи у минулому році відбулося за рахунок зменшення відрахувань у резерви при стабільному зростанні процентного та комісійного доходів.

Слід визнати, що останнім часом відбулося серйозне порушення функції вітчизняної банківської системи, як основного фінансового посередника в українській економіці. Це негативно позначилось на фінансовій стійкості та безпеці банківської системи, і в цілому на економічному розвитку нашої держави.

Задля того, аби забезпечити фінансову стійкість, а тим самим фінансову безпеку банківської системи і країни загалом, потрібно не лише приділяти увагу економічним та політичним проблемам, але й соціальним. Задля збільшення рівня довіри громадян до банків, як до однієї із основних компонент фінансової стійкості, необхідно покращувати рівень фінансової грамотності не лише молоді але й людей похилого віку, а також, сприяти тому, щоб при створенні банківських послуг, їхні умови були якомога прозоріші і зрозуміліші для громадян. Одним із пріоритетних

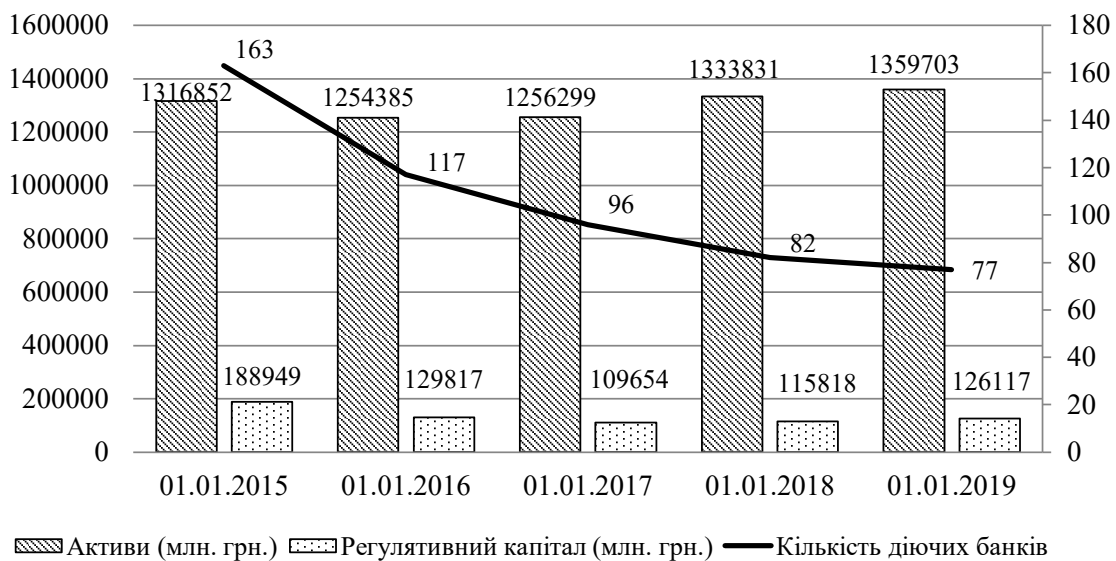


Рис. 2. Динаміка активів, регулятивного капіталу та кількості діючих банків

Джерело: розроблено автором за [2]

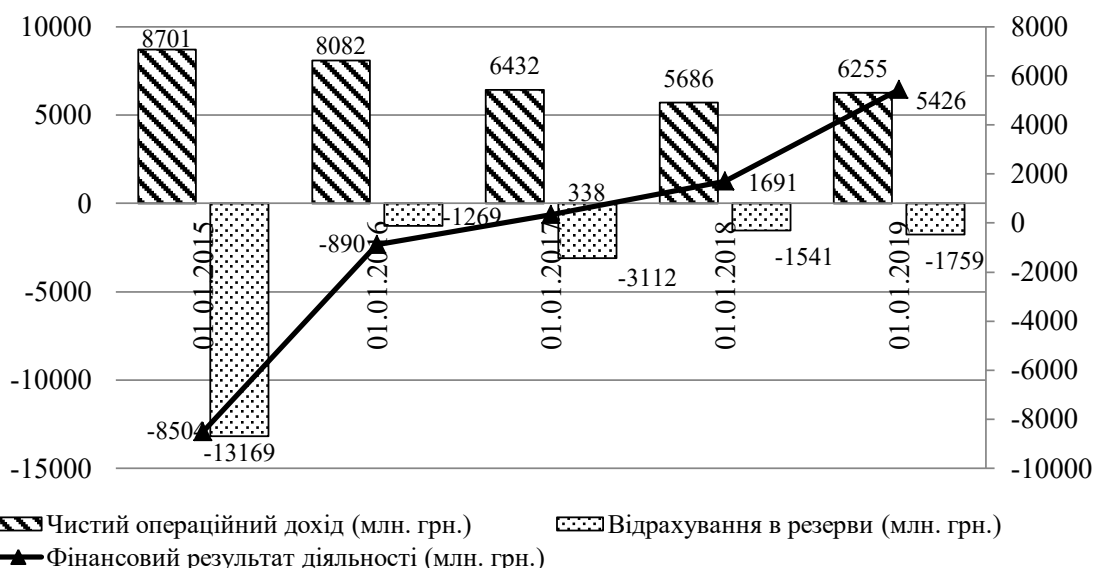


Рис. 3. Фінансовий результат платоспроможних банків 2014–2018 рр.

Джерело: розроблено автором за [2]

напрямок має стати підвищення рівня прозорості до міжнародних вимог не лише банками, а й регулятором в особі Національного банку. Зменшення асиметрії інформації в банківській сфері призведе до зростання якості рішень, що приймають суб'єкти господарювання, сприятиме самоорганізації, як в банківській сфері, так і в економічній, та найголовніше сприятиме фінансовій стійкості і фінансовій безпеці кожної окремої банківської установи та вітчизняної банківської системи загалом.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, таким чином можна зробити висновок, що в сучасних умовах економічної та політичної нестабільності не лише в Україні, але й в світі, все більшого зосередження вимагає питання забезпечення національної безпеки, до складу якої входить і економічна. В свою чергу до фінансової безпеки відноситься фінансова стійкість забезпечення якої є основою стабільної банківської системи, запорукою успіху економічних перетворень та макроекономічного розвитку.

Проведений аналіз основних показників діяльності банківської системи показав, що рівень фінансової стійкості, а тим самим і фінансової безпеки банківської системи України є недостатнім, а відтак необхідно визначити пріоритетні напрями його підвищення, розробити і реалізувати відповідні дієві заходи. Одним із таких пріоритетних напрямків, який вимагає подальшого більш глибокого розгляду та аналізу, може стати підвищення рівня прозорості кожної банківської установи та регулятора, в особі НБУ, до рівня міжнародних стандартів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Два роки Реформи фінансового сектору. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_

[id=32802654&cat_id=18563298](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32802654&cat_id=18563298) (дата звернення: 12.01.2020).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 12.01.2020).

3. Штефан Л.Б. Аналіз деяких індикаторів фінансової безпеки банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16. С. 862–870.

4. Житар, М. О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2017. №1. С. 94–105.

5. Цьогоріч банки отримали 31 мільярд чистого прибутку – НБУ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2752427-cogoric-banki-otrimali-31-milard-cistogo-pributku-nbu.html> (дата звернення: 12.03.2020).

REFERENCES:

1. Dva roky Reformy finansovogo sektoru [Two years of financial sector reform]. Available at: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32802654&cat_id=18563298 (accessed 12 January 2020).

2. Oficijnyj sajт Nacionalnogho banku Ukrajinu [Official site of the National Bank of Ukraine] Available at: <https://bank.gov.ua> (accessed 12 January 2020).

3. Shtefan L.B. (2018) Analiz deiakykh indyktoriv finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy [Analysis of some financial security indicators of the banking system of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 16, pp. 862–870.

4. Zhytar M.O. (2017). Analiz suchasnogo stanu kredytnoi' dijal'nosti bankiv Ukrai'ny [Analysis of the current state of credit activity of Ukrainian banks]. *Zbirnyk naukovykh prac' Universytetu derzhavnoi' fiskal'noi' sluzhby Ukrai'ny*, no. 1, pp. 94–105.

5. Tsohorich banky otrymaly 31 miliard chystoho prybutku – NBU [This year, banks received \$ 31 billion in net profit – the NBU]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2752427-cogoric-banki-otrimali-31-milard-cistogo-pributku-nbu.html> (accessed 12 March 2019).